

Tähdätäänkö huomiseen vai ylihuomiseen?

Johdantopuhe hiippakuntafoorumissa Pispalan kirkossa 4.5.2024

Kuluneen sanonnan mukaan ennustaminen on vaikeaa, varsinkin tulevaisuuden ennustaminen. Mutta minä väitän, että tulevaisuuden ennustaminen on oikeastaan helppoa. Tosin siihen sisältyy aina epävarmuuksia, jotka ovat sitä suurempia, mitä kaukaisempaa aikaa ennustetaan. Tänne tulleet esimerkiksi aikovat päästä ennen iltaa kotiin, mikä lieneekin todennäköistä. Huomiseksi voi olla tarkkoja suunnitelmia, kesälomalle jo vähän yleistasoisempia ja ensi vuodelle melko hataria toiveita, puhumattakaan niistä haaveista, joita sijoitetaan epämääräiseen tulevaisuuteen, esimerkiksi ”sitten, kun jään eläkkeelle”.

Tulevaisuus ei ole hallittavissa. Mutta kyllä me siitä jotain tiedämme, kun katsomme nykyisyyttä ja tähän päivään johtanutta menneisyyttä. Siitä saamme vinkkiä, mitä on edessä, sitä varmemmin, mitä lähemmäs tähtäämme. Tulevaisuus ei ole jossain valmiina odottamassa. Se ei ole ikään kuin täyteen sullottu kaappi, jonka sisus vyöryy päälle, kun oven avaa. Tulevaisuus syntyy menneisyyden jatkumona. Eilinen ei ole kadonnut, se on läsnä meissä ja meidän arkisissa asioissamme. Nykyhetki luotiin menneisyydessä, ja samalla tavoin me vaikutamme tulevaisuuteen tämän päivän valinnoillamme.

Onkin tärkeää ymmärtää jatkumo: koska oli eilinen, tulee myös huomien. Huomien heijastaa eilistä, mutta ei toista sitä. Se, mitä arvostimme eilen, ohjasi meitä tähän päivään. Se puolestaan ohjaa valintojamme, ja siten luomme tulevaisuutta, joka ei ole täysin uutta vaan muistuttaa menneisyyttä ja on sen jatkumoa. Ellei niin olisi, emme rohkenisi joka aamu vuoteesta nousta. Me olemme historiamme luomia, mutta juuri sinne katsomalla me myös ymmärrämme, mitä tavoittelemme tulevaisuudelta.

Mitä kauempana tulevaisuus on menneestä, sitä etäisemmin se sitä muistuttaa. Pohjimmiltaan kuitenkin monet asiat ovat samanlaisia. Jos tänne putkahtaisi tamperelainen 200 vuoden takaa, hän hämmästelis monia asioita. Mutta kun hän menisi illalla isäntiensä luona nukkumaan, hän ymmärtäisi, että elämä on edelleen samanlaista: nukutaan yöllä, noustaan aamulla, tehdään töitä, syödään, perustetaan perheitä ja saadaan lapsia, leikitään, nauretaan, riidellään, yritetään pysyä leivässä, sairastetaan, vanhetaan, kuollaan. Kaikki syvästi tuttua joka ajalle, suorastaan ihmiselämän ytimessä sukupolvesta toiseen.

Mutta maailma muuttuu toisella tasolla, vaikka se ihmiselämän kokemuksen tasolla pysyy pitkälti samana. Tekninen edistys lupaa kaikenlaista mukavaa ja hyödyllistä, mutta ei elämän huolettomuutta ja turvallisuuden ja mielekkyyden kokemusta. Päinvastoin pilvet käyvät synkemmiksi samaan tahtiin teknologian avatessa yhä ihmeellisempiä mahdollisuuksia.

Jos entisajan ihmisten huolet olivat rajallisiksi tunnistettavia, ne olivat koko olemassaolon edellytyksiä koskevia. Elämässä oli kulkutauteja ja sotia, lapsikuolleisuutta ja lyhyttä elämää, oli katovuosia, kurjuutta ja köyhyyttä. Nykypäivänä vaivaavat toiset eksistentiaaliset kysymykset, merkitysten katoaminen, mitä pahentavat globaalit ilmastonmuutoksen, luontokadon ja ydinsodan apokalyptiset visiot.

Kun tulevaisuuden skenaarioita luodaan, tehdään lyhyen tai pitkän tähtäimen suunnitelmia. Miten on seurakunnissamme? Katsotaanko tutun ja turvallisen lähelle, korkeintaan huomiseen, vai tuntemattoman ja arvaamattoman kauas tulevaisuuteen, siis ainakin ylihuomiseen?

Kun katsoo riittävän kauas menneisyyteen, voi saada rauhallista varmuutta katsoa kauas tulevaisuuteen. Jos kerran esivanhemmat selvisivät, emmeköhän mekin selviä, ja eivätköhän lapsenlapsemme. Mutta mitään toimintasuunnitelmaa ei voi menneisyydestä ammentaa, sillä asiat muuttuvat ympärillämme meistä riippumattomista syistä. Voimme korkeintaan ammentaa luottamusta siihen, että kyllä tästäkin selvitään ja

huominenkin tulee. Menneisyys ei neuvo muttei myöskään lamautta vaan rohkaisee, vaikka monet menneiden aikojen ennustukset meidän ajastamme herättävät nyt lähinnä hymyilyä.

Tulevaisuuden suunnittelua vaikeuttaa se, että pitäisi rohjeta katsoa kyllin kauas. Pitäisi ajatella aikaa, jota ei tule itse näkemään. Esimerkiksi, millaisessa Suomessa toivomme lastenlastemme saavan omat lapsensa? Millaisessa Suomessa kirkkomme elää vaikkapa neljäkymmenen vuoden päästä? Se ei ole kovin kaukana. Aika hujauttaa nopeasti, ja sukupolvet vaihtuvat nopeasti.

Jo parin vuosikymmenen päästä lienee yksistään muuttoliike pienentänyt monen paikkakunnan väkiluvun niin, ettei seurakunnallakaan ole nykyisenkaltaisia edellytyksiä. Lisäksi tulee jäsenmäärän vähentyminen uskonnollisiin yhdyskuntiin sitoutumisen vähennyttä ja kasteiden painuttua minimiin.

Monessa kunnassa ja seurakunnassa on päättäjillä aivan liian kirkas muistikuva siitä, miten vilkasta paikkakunnalla oli viisikymmentä vuotta sitten. Kylillä oli monta koulua ja keskusraitilla monta kauppaa. Lapsia vilisti piholla ja pelikentillä. Busseja kulki muuallakin kuin pääväylillä. Vaikka nostalginen mielikuva voi antaa turvallista luottamusta siihen, että huomennakin pärjätään, se voi myös jarruttaa valintojen tekemistä, koska eteenpäin katsotaan liian lähelle. Halutaan, että huominen muistuttaa mahdollisimman tarkoin eilistä. Paljon ei saa muuttua tai turvallisuus järkkyy. Parasta olla tähyilemättä ylihuomiseen, sillä se herättää huolta ja epävarmuutta.

Kun näillä asenteilla tehdään päätöksiä, niitä tehdään vain lähitulevaisuutta silmällä pitäen. Selvähän se, sillä lähelle näkee tarkemmin kuin kauas. Kauempana olevat asiat näyttävät epäselviltä ja vaativat rohkeampia askeleita, sillä sumuun ei tee mieli sukeltaa. Siksi muutaman vuosikymmenen päässä olevan kehityksen mukaisia päätöksiä ei rohjeta tehdä tai ne on helppo lykätä myöhempien vastuunkantajien huoleksi. Vaikeita päätöksiä ei kyetä tekemään, vaikka tuleva kehitys voidaan jo aavistaa. Sellaisten sijasta edetään lyhyin askelin, koska silloin nähdään paremmin, mihin jalat laitetaan.

Tästä seuraa, että päätökset ovat varovaisia ja myöhäisiä. Tosin silloin niitä myös varmimmin syntyy, kun riittävä enemmistö pystyy niihin yhtymään. Tämä ongelma vaivaa niin seurakunnallista kuin kokonaiskirkollista päätöksentekoa. Kirkolliskokouksessakin on vaikea saavuttaa yhteistä näkemystä siitä, miltä seurakuntakartan tulisi näyttää, sillä Suomi on erilainen eri puolilla. Meillä on lyhyiden välimatkojen tiiviisti asuttu Suomi ja pitkien välimatkojen Suomi. Mutta koko maassa meillä ei ole kuin muutamia kasvukeskuksia, jotka kilpailevat samoista nuorista tulevaisuudentekijöistä ja ylipäättään työntekijöistä.

Niin, hyvät työtoverit, tähdätäänkö huomiseen vai ylihuomiseen? Lähelle on katse tarkka, tulevaisuus varmimmin ennustettavissa ja päätökset helpoimmin tehtävissä. Mutta tulisi uskaltaa katsoa riittävän kauas ja nähdä parin viimeisimmän vuosikymmenen valossa se kehitys, joka jo viittaa, mihin suuntaan omalla paikkakunnalla ollaan menossa. Tulisi rohjeta ottaa askeleita, jotka yltyvät tunnistamattoman ja hallitsemattoman alueelle asti. Mutta ne ovat kaikkein epävarmimpia ja vaikeimpia ottaa.

Suurten haasteiden edessä ihminen tuntee voimattomuutta ja alistuu helposti vähättelemään omaa panostaan. ”Miksi juuri minun pitäisi olla tästä tai tästä huolissani, kun noilla toisilla on enemmän valtaa?” Tai: ”Muuttukoon maailma minun jälkeeni, olen kuitenkin väistyvää polvea, tehköt nuoremmat, mutta antakoot minun ensin mennä hautaan tutussa maailmassa.”

Parin viikon päästä Tampereella vietettäviä Kirkon juhlia vietetään teemalla Toivon voimalla. Toivo eroaa yhden kirjaimen verran sanasta Toive, mutta on aivan eri asia. Toivo on tulevaisuutta koskeva asenne, toive tulevaisuuteen kohdistettu odotus. Toivo antaa voimaa suunnitella ja valmistaa tulevaisuutta, toive puolestaan tuudittaa haaveiluun, että joku muu tekee tulevaisuuden. Minä toivon, että seurakunnissa tähdätään huomista pidemmälle täynnä toivoa, vaikka helpompi olisi vain esittää toiveita.